

Запорізький навчально-виховний комплекс “Барвінок”
Дошкільний підрозділ

Маслова Леся Іванівна

Досвід роботи:

**“Мовні ігри як
засіб формування
звукової культури
мовлення”**

«Мова – втілення думки. Що багата думка, то багата мова. Любимо її, вивчаймо її, розвиваймо її! Борімося за красу мови, за правильність мови, за присутність мови, за багатство мови...»

М. Рильський.

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСВІДУ

Актуальною проблемою сучасної дошкільної освіти є проблема розвитку зв'язного мовлення у дошкільників.

Мова – це основний засіб спілкування і порозуміння між людьми. Від знання рідної мови, вміння нею користуватись залежить внутрішня культура особистості, її моральні засади, суспільні та естетичні ідеали.

Тому виховання особистості неможливе без опори на знання рідної мови, зокрема її словника, граматики та зв'язного мовлення. Рідна мова є загальною основою навчання і виховання дітей у дитячому садку. Оволодіння рідною мовою як засобом пізнання є найбільш вагомим досягненням дошкільного дитинства. Адже психофізіологами доведено, що саме дитячий вік (до 6-7 років) є найбільш сприятливим для оволодіння рідною мовою. Важливим напрямком роботи сучасних дошкільних закладів освіти є формування зв'язного монологічного мовлення дітей, яке порівняно з діалогічним вимагає більш складних умінь. За допомогою добре розвиненого зв'язного мовлення дитина навчається чітко та ясно мислити, легко встановлювати контакт з оточуючими.

Сучасний навчально-виховний підхід у дошкільному закладі має на меті здійснювати збалансований розвиток дитини, сприяти формуванню у неї елементарних форм життєвої компетентності, а також неухильно вдосконалювати, реалізовувати фізичний, соціально-моральний, емоційно-ціннісний, пізнавальний та художньо-естетичний потенціал малюка.

Мовленнєвий розвиток дошкільника має особливе значення у формуванні особистості, адже мовлення дитини визначає великою мірою її інтелектуальний, комунікативний та загальнокультурний рівень. Отже, завдання педагога - активізувати мовленнєвий розвиток малюка, спрямувати цей процес у потрібне русло, сприяти закріпленню у дітей мовленнєвої культури та грамотності.

Теоретичне обґрунтування

Поняття граматичного ладу мови включає в себе знання з граматично і словотвору.

Грамматика - розділ науки про мову містить вчення про форми словозміни, про будову слів, видах словосполучень і типах пропозицій. Він включає в себе дві частини - морфологію і синтаксис. Якщо синтаксис вивчає словосполучення та речення, то морфологія - граматичне вчення про слово. Сюди входить вчення про структуру слова, формах словозміни, способи вираження граматичного значення, а також вчення про частини мови та притаманних їм способів словотворення.

Своєрідне освоєння граматичного ладу мови важлива умова повноцінного мовного розвитку дитини. Сучасні дослідники дитячого мовлення вважають: дитина опановує граматичним ладом мови в нерозривному зв'язку з усім ходом свого психічного розвитку, в єдності з розвитком предметно-практичної діяльності, узагальнення мислення. Вчені характеризують формування синтаксичного компонента мовної здібності, як спонтанний процес при взаєминах дитини з навколишнім світом. Мова дорослого для дитини - основне джерело освоєння граматичного ладу мови. Особливо це стосується дітей з порушеннями інтелекту.

Термін "словотвір" у лінгвістиці вживається у двох значеннях: як назву процесу утворення нових слів у мові і як назва розділу мовознавства, що вивчає словотворчу систему мови.

Словотвір, як особливий розділ науки про мову, включає дві складові частини - морфеміка і безпосередньо словотвір. Морфеміка - наука про значущих частинах слова - морфемах, тобто вчення про будову, структуру слова.

Методи реалізації завдань із розвитку мовлення дітей:

- **Зв'язне мовлення** : описова,сюжетна розповідь, розповідь з власного досвіду, дидактичні ігри спрямовані на розвиток зв'язного монологічного мовлення.
- **Звукова культура мовлення**: промовляння чистомовок , дидактичні ігри з розвитку фонематичного слуху, дидактичні ігри для формування правильної вимови звуків, розповіді зі звуконаслідуванням, вправи для розвитку артикуляційного апарату, на розвиток мовленнєвого дихання.
- **Словникова робота**: дидактичні ігри та вправи, відгадування загадок, ознайомлення з приказками та прислів'ями, їх заучування.
- **Грамматика**: дидактичні ігри та вправи з граматики, складання розповідей зі словами , в яких діти допускають помилки.

У взаємозв'язку мовлення та гри, виконуються такі функції:

1. Освітня.
2. Виховна.
3. Естетична.
4. Експресивна.
5. Культуроносна.

Мета досвіду

- Розвивати мовлення дітей.
- Збагачувати словниковий запас .
- Спонукати дітей висловлювати свої думки.

Завдання:

1. Створення умов для ігрової діяльності в групі.
2. Формування граматичного ладу мови.
3. Розширення словникового запасу.
4. Розвиток зв'язного мовлення.

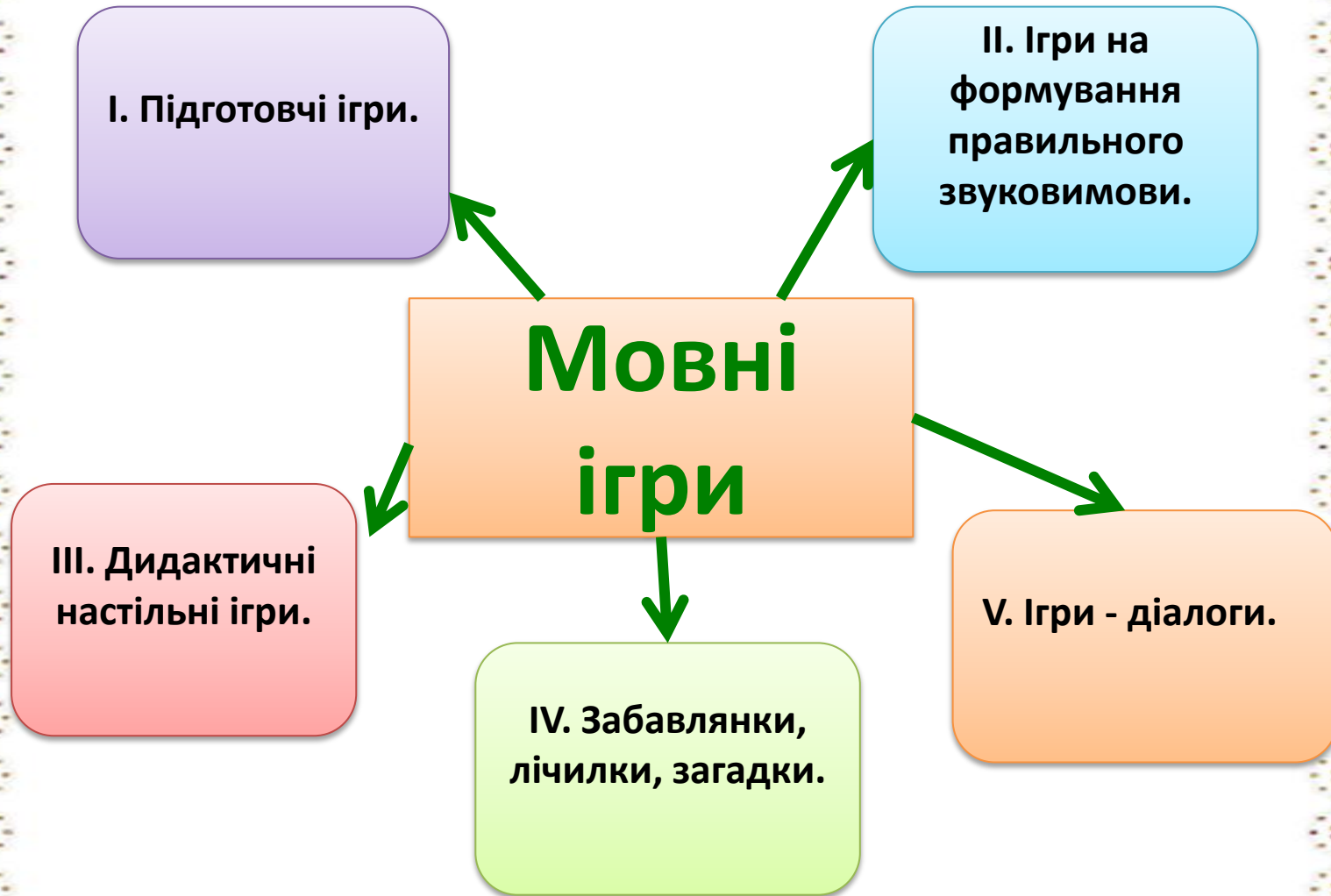
Досягнення дітей:

- Розширився словниковий запас дітей
- Удосконалювалися уміння дітей висловлювати свої думки
- Підвищився інтерес до мовних ігор
- Розширились уявлення про навколишню дійсність
- Розвинулась пам'ять, увага, мислення і уява дітей.

Досягнення педагога:

- Створено умови для ігрової діяльності в групі.
- Підібрані і оформленні мовленнєві ігри.

**Мовні ігри залежно від мети впливу, етапи роботи діляться
приблизно на 4 основних розділи.**

I. Підготовчі ігри.

Підготовчі ігри служать для розвитку слуху, органів мови і дихання. Вони готують дитину до сприйняття звуків і правильному артикуляційному укладу, необхідному для його відтворення.

Тому на першому місці стоять ігри з розвитку слуху (мовного слуху). Підбір ігор здійснюється в суворій послідовності: спочатку ігри для розвитку слухової уваги, тобто вміння розрізняти немовні звуки (шум, звукові іграшки, стукіт, шурхіт), потім визначення напрямку звуку.

Приклад: «Де дзвенить?», «Де постукали?», «Піжмурки з дзвіночком», «Хто що почув?», «Скажи, що ти чуєш?».

Потім йдуть ігри для розвитку мовного слуху, тобто вміння дитини розрізняти голоси людей, розуміти зміст фрази мовця. Наступним етапом будуть ігри для розвитку фонематичного слуху, тобто вміння чути і розрізняти мовні звуки. Для правильної вимови звуків потрібно координувана, чітка робота всіх рухомих частин артикуляційного апарату: язика, губ, нижньої щелепи, м'якого піднебіння. До підготовчих іграм належать також ігри на розвиток голосу і дихання.

II. Ігри на формування правильного звуковимови.

Мета їх у міру виправлення звуків - закріплювати правильне звуковимову. Це можуть бути ігри - звукоподрожання, речення, невеликі вірші.

Ці ігри часто поєднуються з розвитком рухів, тобто під час виголошення слів відбуваються певні рухи - за змістом, поєднуються також із розвитком слухового уваги, коли на певні слова діти повинні відреагувати якимось рухом. І, звичайно, правильно вимовляти закріплюються звуки під час гри.

Ці ігри часто багатоцільові.

III. Дидактичні настільні ігри.

Ці ігри призначені для закріплення звуків у словах, реченнях, зв'язному тексті, для вдосконалення словника, фразового мовлення. Можуть виступати і як основне заняття і як початок або кінець заняття. Дидактичні ігри проводяться і в цілях розумового виховання.

IV. Забавлянки, лічилки, загадки.

Забавлянки, лічилки, загадки призначені для закріплення правильної звуковимови. Вони розвивають слухову пам'ять, виразність мовлення.

V. Ігри - діалоги.

Виробляється виразність мовлення, міміка, жест, рухи, що імітують персонажів, закріплюються поставлені звуки.

При проведенні мовних ігор потрібно перед грою налаштувати дітей, розповісти про персонажів ігор, створити емоційний настрій, використовувати атрибути або костюми. Дотримуватись правил гри, постійно нагадуючи про це дітям. Після гри сказати, хто грав, чому щось не вийшло. Нехай старші діти самі роблять висновки, знаходять причину невдач. А після того, як ігри будуть засвоєні, зробити провідними дітей (старша групи).

Методи реалізації завдань із розвитку мовлення дітей

Зв'язне мовлення:

- переказ
- описова розповідь (за картиною, опис іграшки або предмету з довкілля, опис загадка, порівняльний опис двох іграшок або предметів, опис іграшки або предмета по пам'яті)
- сюжетна розповідь за змістом дидактичної картини
- розповідь з власного досвіду
- дидактичні ігри, спрямовані на розвиток зв'язного монологічного мовлення, наприклад, «Посилка», «Про що хотів розповісти Незнайко у листі», «Чий мультфільм найкращий» тощо
- творча розповідь (за сюжетною ігровою обстановкою; за картинкою-сюрпризом; за поданим початком; за опорними словами; на тему, запропоновану вихователем; за планом; самостійне вигадування казок дітьми; зміна кінцівки відомої казки)

Звукова культура мовлення:

- заучування та промовляння напам'ять скоромовок, промовляння чистомовок.
- дидактичні ігри та вправи для формування правильної вимови звуків , розповіді зі звуконаслідуванням, вправи для розвитку артикуляційного апарата
- дидактичні ігри та вправи, спрямовані на розвиток мовленнєвого дихання
- дидактичні ігри та вправи з розвитку фонематичного слуху

Процес поповнення словникового запасу

ПЕРШИЙ ЕТАП – пасивний ознайомлювальний, де вперше звучить для дитини незнайоме слово;

ДРУГИЙ ЕТАП – пасивно – пояснювальний, де на багатьох зрозумілих дитині прикладах пояснюється значення незнайомого слова;

ТРЕТІЙ ЕТАП – малоактивний, де нове слово дитина відтворює у своїй відповіді на запитання дорослого;

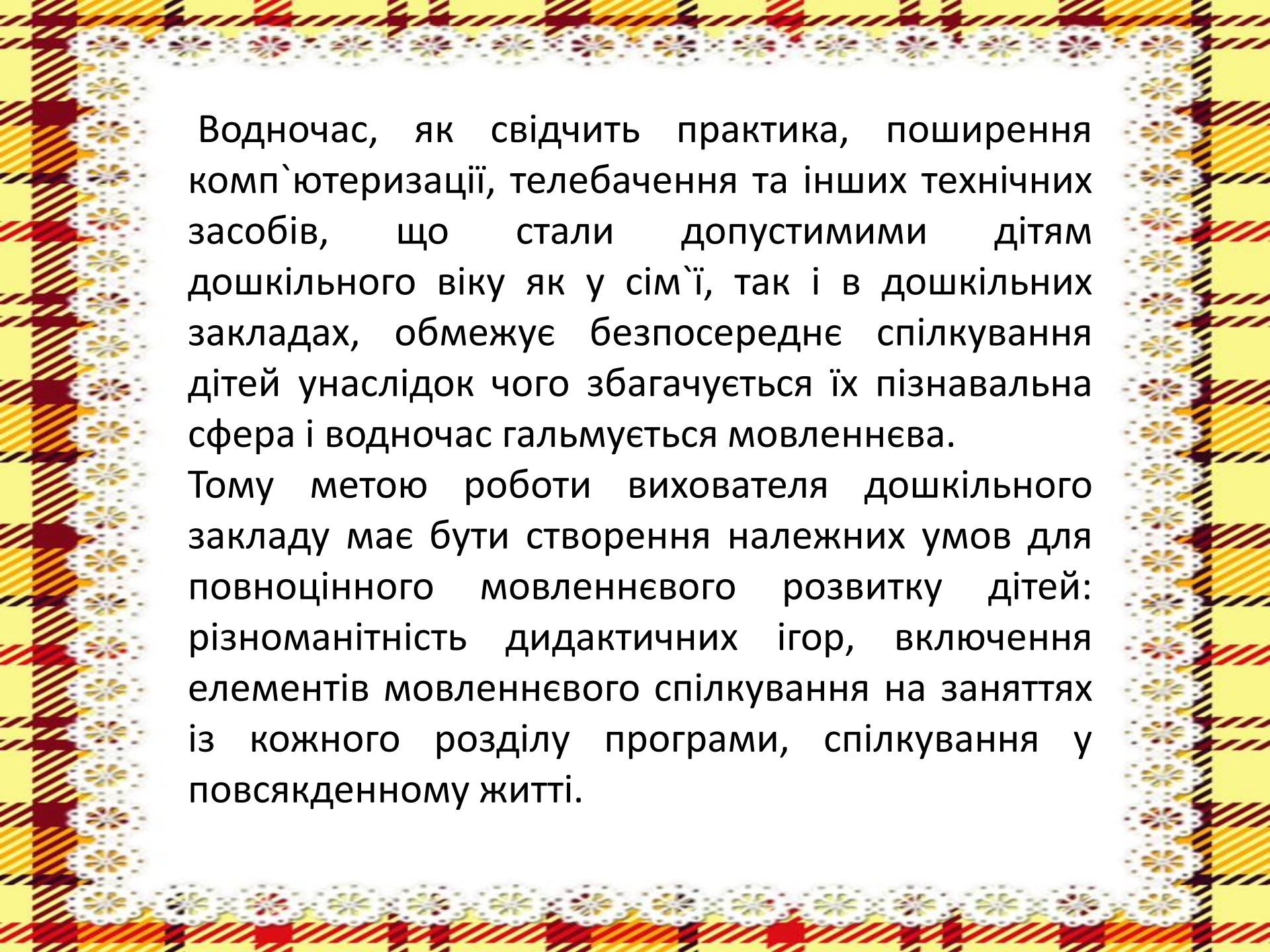
ЧЕТВЕРТИЙ ЕТАП – активний, де дитина самостійно згадує нове слово й використовує його як засіб для виконання завдання;

П'ЯТИЙ ЕТАП – автоматичний, де дитина, не утруднюючи себе, миттєво відтворює необхідне слово.

Останній етап є результатом тривалих тренувань, спеціальних завдань, пошуків ефективних методів і прийомів стосовно кожної окремої дитини.

ВИСНОВОК

Мовленнєве спілкування є одним із перших видів діяльності, яке дитина опановує в онтогенезі; воно є універсальною умовою розвитку особистості в період дошкільного дитинства. У процесі різнопланового спілкування в ігровій діяльності дитина пізнає природний, предметний і соціальний світ, що є навколо неї, у його цілісності та різноманітності; формує і розкриває власний внутрішній світ, свій образ "Я"; засвоює і створює культурні цінності, є активним суб'єктом взаємодії. Базовий компонент дошкільної освіти визначає кінцевою метою мовленнєвого розвитку випускника дошкільного закладу сформованість у нього комунікативної компетенції. Мовленнєвий розвиток дитини є основним інструментом, за допомогою якого вона встановлює контакт із довкіллям і завдяки якому відбувається соціалізація дитини.

Водночас, як свідчить практика, поширення комп'ютеризації, телебачення та інших технічних засобів, що стали допустимими дітям дошкільного віку як у сім'ї, так і в дошкільних закладах, обмежує безпосереднє спілкування дітей унаслідок чого збагачується їх пізнавальна сфера і водночас гальмується мовленнєва.

Тому метою роботи вихователя дошкільного закладу має бути створення належних умов для повноцінного мовленнєвого розвитку дітей: різноманітність дидактичних ігор, включення елементів мовленнєвого спілкування на заняттях із кожного розділу програми, спілкування у повсякденному житті.

Список літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція)
2. БОГУШ А.М. Мовленнєвий портрет п'ятирічної дитини
Дошкільне виховання, 2013. №7. – с. 6 – 10.
3. БОГУШ А. М., Гавриш Н. Оптимізація мовленнєвої роботи з дітьми в розвивальному середовищі дошкільного навчального закладу
Дошкільне виховання, 2012. №10. – с. 5 – 9.
4. КАРАСЬОВА К.В. Ігровий простір дитини – К. : Шк.світ. – 2011–128 с. (Бібліотека «Шкільного світу»).
5. ПІРОЖЕНКО Т. О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника - Тернопіль Мандрівець, 2010. – 152 с.
6. Ляміна Г.М. Формування мовленнєвої діяльності (середній дошкільний вік) // Дошкільне виховання. - 2005. - N 9. - С. 49-55
7. Вигодський Л.С. Гра і її роль у психічному розвитку дитини // Питання психології. - 2006 - № 6. - С.62 - 76.
8. Ушакова О.С. Робота з розвитку зв'язного мовлення (молодша та середня група) // Дошкільне виховання, 2004. - N10. - С. 9-14.

ФОТОЗВІТ

